

Anna Grzebieluch
Katarzyna Słojkowska
(Warszawa)

MATERIAŁY ALEKSANDRA KAMIŃSKIEGO
(1903-1978)
(III – 423)

Aleksander Kamiński urodził się 28 stycznia 1903 roku w Warszawie jako syn farmaceuty Jana Kamińskiego i Petroneli Kaźmierczak. Dzieciństwo i młodość spędził na Ukrainie. Pierwszą naukę pobierał w 4-klasowej elementarnej szkole rosyjskiej w Kijowie. W 1915 r. przerwał ją, aby podjąć pracę jako goniec w banku wobec trudnej sytuacji rodziny po śmierci ojca (1911). W 1916 r., podczas przeprowadzki do Humania zgubił się z matką, zamieszkał u wuja i uczył się oraz pracował w banku. Po rewolucji, kiedy powstały polskie szkoły kontynuował naukę i pracę oraz działał w harcerstwie. W ciągu jednego roku szkolnego 1919/20 opanował materiał klas V i VI oraz zdał egzamin do VII klasy. W 1920 r. po zabójstwie dokonanym na jego wuju trafił pod opiekę sąsiadów, następnie do ochrony dla polskich sierot, w końcu do swojego zwierzchnika harcerskiego. W tym czasie należał do I Humańskiej Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki, szybko stając się jej drużynowym. Od maja 1920 r. kierował całym Gniazdem Humańskim, obejmującym drużyny harcerek i harcerzy.

W 1921 r. powrócił do Warszawy, gdzie po ukończeniu szkoły średniej Kazimierza Kulwiecia wstąpił w 1923 r. na Uniwersytet Warszawski, na studia historyczne. Ukończył je w 1928 r. uzyskując dyplom magistra filozofii w zakresie historii z przedmiotem pobocznym – archeologia. Tytuł pracy magisterskiej brzmiał: *Jadźwingowie, ich narodowość, siedziby i kultura*. W czasie studiów interesował się także naukami pedagogicznymi i filozofią, uczęszczając na wykłady profesorów: Ajdukiewicza, Kotarbińskiego, Tatarkiewicza i Nawroczyńskiego. Od 1922 r. pracował zarobkowo jako pomocnik wychowawcy, wychowawca, następnie kierownik bursy Rady Głównej Opiekuńczej im. 3 Maja w Pruszkowie, a od 1929 r. jako nauczyciel historii w Gimnazjum im. św. St. Kostki w Warszawie. Od 1930 do 1931 r. był kierownikiem bursy Związku Osadników Wojskowych dla młodzieży szkół zawodowych przy ul. Młocińskiej.

Jednocześnie kontynuował działalność w ZHP. Włączył się do pracy hufca harcerskiego w Pruszkowie, zostając drużynowym III Pruszkowskiej Drużyny im. Tomasza Zana, a w 1925 r. komendantem hufca. Po studiach w roku 1928/29 został wybrany na komendanta Mazowieckiej Chorągwi Harcerzy oraz zaczął współpracę z „Płomykiem”, „Małym Pisemkiem” oraz „Iskrami” gdzie ukazywały się jego felietony w dziale *Na tropie harcerskim*. W latach 1926-1931 prowadził nad Wigrami kursy instruktorskie, wędrując na grodziska jaćwieskie. W 1929 r. na Jamboree (Światowy Zlot Skautów) w Anglii Kamiński kierował polskimi pokazami artystycznymi, które wzbudziły uznanie angielskiej publiczności.

W roku 1933 został mianowany komendantem Szkoły Instruktorów Zuchowych w Nierodzimiu na Śląsku Cieszyńskim, do którego przeniesiono też Wydział Zuchów Głównej Kwatery Męskiej ZHP. W sierpniu 1934 r. prowadził tu (po francusku) międzynarodowy kurs i konferencję z udziałem przedstawicieli 7 państw. Od maja 1937 r. aż do wybuchu wojny był kierownikiem Ośrodka Harcerskiego w Górkach Wielkich koło Skoczowa.

Po wybuchu wojny przybył do Warszawy, natychmiast angażując się w prace Wojskowego Pogotowia Harcerzy oraz Komitetu Samopomocy Społecznej dla uchodźców i pogorzalców. Od października 1939 r. był w konspiracji. Stworzył projekt organizacyjnych i programowych wytycznych dla podziemnego harcerstwa męskiego, który został przyjęty.

Został członkiem ścisłej Głównej Kwatery (Pasieka) Szarych Szeregów. Jednocześnie nawiązał kontakt z wojskiem i został zaprzysiężony jako żołnierz Służby Zwycięstwu Polski.

Był inicjatorem, organizatorem i redaktorem naczelnym „Biuletynu Informacyjnego”, wydawanego od 5 listopada 1939 r. Od 1941 r. Aleksander Kamiński ps. „Faktor” objął funkcję szefa Biura Informacji i Propagandy (BIP) Okręgu Warszawskiego ZWZ. Był twórcą koncepcji, założycielem i od grudnia 1940 r. pod pseudonimem „Dąbrowski” komendantem głównym Organizacji Małego Sabotażu „Wawer”. Działania harcerzy w okupowanej Warszawie opisał w głośniej książce, *Kamienie na Szaniec*.

Po Powstaniu, jak większość Powstańców znalazł się w obozie przejściowym w Pruszkowie. Wywożony stamtąd pociągiem uciekł z transportu i dotarł do żony i córki w Skierniewicach.

Po wojnie powrócił do studiów, tym razem pedagogicznych. W 1945 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Łódzkim (UŁ) w Katedrze Pedagogiki Społecznej, kierowanej przez profesor Helenę Radlińską. W 1947 r. uzyskał na Uniwersytecie Łódzkim stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy, *Metoda harcerska w wychowaniu i nauczaniu szkolnym* pisanej pod kierunkiem prof. Sergiusza Hessena.

W latach 1946-1949 był członkiem Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej. W 1949 r. został usunięty z przyczyn ideologicznych z ZHP, a z początkiem 1950 r. został zwolniony z Uniwersytetu Łódzkiego z powodu likwidacji katedry pedagogiki społecznej.

Do 1957 r. zajmował się studiami historycznymi, głównie kulturą i dziejami Jaćwingów. Kontynuował rozpoczęte w latach 40-tych badania nad organizacjami młodzieżowymi pierwszej połowy XIX wieku. W wyniku tych prac przygotował rozprawę, *Prehistoria polskich związków młodzieży*, która stała się podstawą habilitacji. W 1956 r. Aleksander Kamiński przyjął propozycję wydawnictwa „Iskry” i opisał dzieje batalionów harcerskich w książce, *Zośka i Parasol*.

W 1956 r. powrócił do pracy harcerskiej, uczestnicząc w rozmowach na temat sytuacji harcerstwa i możliwości reaktywacji ZHP. Został wybrany przewodniczącym Naczelnej Rady Harcerskiej. Z funkcji tej zrezygnował w kwietniu 1958 r., ustępując pod naciskiem sił, które zmierzały do podporządkowania ideologicznego ZHP, Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Od 1958 r. intensywnie pracował naukowo na Uniwersytecie Łódzkim. Najpierw został adiunktem w Zakładzie Socjologii i kontynuował przygotowania do habilitacji. W listopadzie 1959 r. zdał kolokwium habilitacyjne na Wydziale Pedagogicznym UW, a w lipcu 1960 otrzymał stopień docenta. Od 1962 r. do emerytury (1972) kierował Katedrą Pedagogiki Społecznej UŁ. W tym czasie poza prowadzeniem wykładów dla studentów, seminariów magisterskich i przewodów doktorskich zorganizował ponad 100 ogólnopolskich konwersatoriów dla pedagogów społecznych. Brał udział w pracach towarzystw naukowych np. Wolna Wszechnica Polska, Polskie Towarzystwa Higieny Psychiczej. Współorganizował i był wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego, był członkiem związku nauczycielskiego (ZNP) i literackiego (ZLP). Współtworzył Radę Odbudowy Kościoła Miłosierdzia Bożego przy ul. Żytniej 3 w Warszawie.

Był członkiem komitetów redakcyjnych kilku pism (m.in. Ruch Pedagogiczny). Opracował cztery tomy dzieła o polskich związkach młodzieży. W 1972 r. wydał podręcznik akademicki, *Funkcje pedagogiki społecznej*.

W uznaniu dorobku naukowego Aleksandra Kamińskiego Rada Państwa przyznała mu tytuł profesora w 1969 r. W trzy lata później odszedł na emeryturę uznany za jednego z najbardziej zasłużonych nauczycieli akademickich i został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Od 1930 r. był żonaty z koleżanką ze studiów Janiną Sokołowską, z którą miał córkę Ewę.

Aleksander Kamiński – „Kamyk” odszedł na wieczną wartę 15 marca 1978 roku. Został pochowany w kwaterze Szarych Szeregów na Powązkach Wojskowych w Warszawie. Pośmiertnie w 1992 r. został odznaczony medalem „Sprawiedliwy wśród narodów świata”, a w 2008 r. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Materiały Aleksandra Kamińskiego trafiły do PAN Archiwum w 2010 roku jako dar od Wojciecha Feleszko-zięcia w łącznym rozmiarze 1,05 mb. Pozyskaniem spuścizny zajmowała się Anna Grzebieluch, która dokonała wstępnej segregacji, sporządzając spis tymczasowy dla większej części materiałów. Ponadto opracowała rozbudowany o działalność harcerską biogram A. Kamińskiego. Inwentarz liczący 69 jednostek archiwalnych wraz z częścią charakteryzującą materiały i skrócony biogram opracowała w 2012 roku Katarzyna Słojkowska. W opracowaniu zastosowano układ chronologiczno-rzeczowy.

Materiały pochodzą z lat 1937-1996. Całość podzielono na sześć zasadniczych grup. Grupa I, najliczniejsza to materiały twórczości naukowej z lat 1937-1996. W jej obrębie wydzielono dwie podgrupy: A. Opracowania, skrypt, artykuły, referaty, recenzja i wywiady prasowe i B. Materiały warsztatowe. W pierwszej podgrupie (lata 1954-1978) znalazły się w większości maszynopisy prac z rękopiśmiennymi uwagami autora m. in. *Zośki i Parasola* i *Pedagogiki społecznej Heleny Radlińskiej*. Są tu także artykuły dotyczące tematyki jaćwieskiej i powojennych losów żołnierzy batalionu „Zośka”.

W drugiej podgrupie wśród materiałów warsztatowych znaleźć można wypisy z literatury, projekty ankiet wraz z wypełnionymi kwestionariuszami, relacje i wspomnienia, materiały bibliograficzne, wycinki prasowe z lat 1937-1996. Na uwagę zasługują ankiety do powojennych losów byłych żołnierzy Batalionu „Zośka”, zawierające informacje o pochodzeniu, wojennych losach, zdrowiu, wykształceniu, rodzinie i kontaktach społecznych uczestników konspiracji (j.a. 36).

W podgrupie jest widoczna przewaga materiałów warsztatowych do pedagogiki, psychologii i związków młodzieży. Te ostatnie (j.a. 19-23) w postaci wiązanych skoroszytów zostały w większości utrzymane jako całości. Są to w głównej mierze zapiski na kartkach formatu A-4.

W skład grupy II weszły materiały działalności Aleksandra Kamińskiego obejmujące lata 1947-1978 (1989). Podzielono je na pięć podgrup: A. Działalność organizacyjno-naukowa, B. Działalność dydaktyczna, C. Opiniująca, D. Działalność wydawnicza i redakcyjna, E. Społeczna. W pierwszej podgrupie umieszczono materiały dokumentujące działalność Profesora w Polskim Towarzystwie Gerontologicznym i na konferencjach, sympozjach i odczytach z lat 1967-1977. Druga podgrupa zawiera jedną jednostkę (j.a. 40) z pracami uczniów proseminarium pedagogicznego na Uniwersytecie Łódzkim z roku 1947. Podgrupę trzecią tworzą korespondencja w sprawie filmu „Kamienie na Szaniec” i ekspertyza *Wychowanie do starości* z lat 1969-1977. Podgrupa czwarta obejmuje korespondencję i umowy wydawnicze dotyczące prac A. Kamińskiego z lat 1956-1989 (j.a. 43-44) oraz egzemplarz korektorski trzeciego zeszytu pisma *Człowiek w Pracy i w Osiedlu* z 1977 roku (j.a. 45). W piątej podgrupie umieszczono dokumenty działalności w Związku Harcerstwa Polskiego 1957-1972.

W skład grupy III wchodzi materiały o twórcy spuścizny z lat 1946-1997. Są to życiorys nieokreślonego autora, *Aleksander Kamiński. Wychowawca, historyk, literat (we wspomnieniach współczesnych)* (j.a. 47-48), prace W. Ciczkowskiego o myśli pedagogicznej Profesora (j.a. 49), bibliografie jego prac zestawione przez żonę (j.a. 50) i osoby trzecie (j.a. 51), recenzje (j.a. 52-55).

Grupa IV w postaci jednej jednostki archiwalnej to materiały córki Ewy Rzetelskiej-Feleszko i żony Janiny Kamińskiej z lat 1978-1992.

Grupa V zawiera materiały osób obcych obejmujące lata ok. 1939-1978. Są to: praca Sergiusza Hessena (j.a. 58), referaty i artykuły dotyczące gerontologii z lat 1969-1977 (j.a.

59), wiersze Stanisława Barańczaka z lat 1975-1976 (j.a. 60) oraz dziennik z II wojny światowej L. Lorentowicz i praca B. Srockiego *Twórczość literacka i rzeczywistość wojenna. Na marginesie literackich opracowań zamachu na gen. Kutscherę* (j.a. 61).

Grupa VI obejmująca osiem jednostek archiwalnych to załączniki z lat 1946-1983. Zawiera ona druki Aleksandra Kamińskiego i osób trzecich w postaci drobnych prac i nadbitek. Umieszczono tu także materiały Komitetu Obrony Robotników (j.a. 68) i teczkę konferencyjną *Stulecie Ruchu Wszechnicowego. Sesja naukowa Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej* (j.a. 69).

Inwentarz uzupełniają 3 aneksy. W bazie danych SEZAM zespół posiada numer 768.

Źródła i bibliografia

Materiały Aleksandra Kamińskiego, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie sygn. III-423, j. 47, 48 iteczka zespołu

I. Lepalczyk, *Aleksander Kamiński (1903-1978)*, „Oświata i wychowanie” 1980, 11/12

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1-37
A. Opracowania, skrypt, artykuły, referaty, recenzja i wywiady prasowe	1-17
B. Materiały warsztatowe	18-37
a. Związki młodzieży, pedagogika i psychologia	18-34
b. Harcerstwo	35-37
II. Materiały działalności twórców zespołu	38-46
A. Działalność organizacyjno-naukowa	38-39
B. Działalność dydaktyczna	40
C. Opiniująca	41-42
D. Działalność wydawnicza i redakcyjna	43-45
E. Społeczna	46
III. Materiały o twórcach spuścizny	47-56
IV. Materiały rodzinne	57
V. Materiały osób obcych	58-61
VI. Załączniki	62-69

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Opracowania, skrypt, artykuły, referaty, recenzja i wywiady prasowe

1. O zabawie

Praca niepublikowana
1954, masz., l., k. 97

2. *Zośka i Parasol*

Praca z poprawkami autora rozdz. 1-6
1956, rkp., masz., l., k. 200 (**Uwaga: udostępnianie warunkowe**)

3. Jw.

Praca z poprawkami autora rozdz. 7-17

1956, rkp., masz., l., k. 230 (**Uwaga: udostępnianie warunkowe**)

4. *Andrzej Małkowski*

Praca z uwagami autora

Ok. 1969, rkp., masz., l., k. 154 (Uwaga: k. 36 klejona)

5. *Andrzej Małkowski wyd. II zmienione (przygotowane do druku)*

Praca z dopiskami autora, 2 egz.,

1969, rkp., masz., l., k. 234

6. *Andrzej Małkowski (wyd. II poprawione)*

Praca z uwagami autora

Ok. 1978, rkp., masz., l., k. 108 (Uwaga: Maszynopis niekompletny – brak s. 101-103.

Na obwolucie notatka „Ostatnia wola, 4. III 1978, egz. roboczy”)

7. *Opiekuńcza funkcja szkoły*

Rozwój funkcji opiekuńczo- wychowawczej szkoły

Opracowania dla Komitetu Ekspertów dla Opracowania Raportu o Stanie Oświaty w PRL

1971, masz., l., k. 65

8. *Pedagogika społeczna Heleny Radlińskiej*

Praca z uwagami

B.d., rkp., masz., l., k. 133

9. Jw.

Praca z uwagami autora, notatki pomocnicze

B.d., rkp., masz., l., k. 102

10. *Studia i szkice pedagogiczne*

Praca

B.d., masz., l., k. 421

11. *Pedagogika społeczna dla potrzeb pracowników socjalnych /wydanie III zmienione/*

Skrypt z uwagami autora

B.d., rkp., masz., l., k. 195

12. *Materiały do bibliografii archeologicznej Jaćwieży od I do XIII w.*

Z badań nad pograniczem polsko- rusko- jaćwieskim w rejonie rzeki Sliny

Wizna na tle pogranicza polsko- rusko- jaćwieskiego

Artykuły. Egzemplarze robocze z uwagami autora oraz mapa archeologiczna Jaćwieży

1956-1961, rkp., druk, sz., k. 112

Druk: poz. 1 „Materiały Starożytne”, 1956, t. I, s. 193-273

poz. 2 „Wiadomości Archeologiczne”, 1956, t. XXIII z. 2, s. 131-168

poz. 3 „Rocznik Białostocki”, 1961, t. I, s. 9-61

13. *Powojenne losy byłych żołnierzy batalionu „Zośka”*

Artykuł z uwagami autora

1960, rkp., masz., l., k. 95

14. Jw.
Artykuł z uwagami autora
1960, rkp., masz., l., k. 91
15. *Zajęcia amatorskie osób starszych*
Referat w dwóch wersjach językowych, korespondencja
1972-1974, rkp., masz., l., j. ang., pol., ros., k. 30
16. W. Ptaszyńska, *Życie psychiczne dorastającej młodzieży*
Egzemplarz recenzyjny pracy wraz z uwagami A. K.
1962, rkp., druk, l., k. 35
17. *Starości trzeba się uczyć...Rozmowa z prof. dr Aleksandrem Kamińskim*
Wywiad z prof. dr Aleksandrem Kamińskim
Wywiady oraz zdjęcie prasowe A. K.
1974, druk, l. k. 6

B. Materiały warsztatowe

a. Związki młodzieży, pedagogika i psychologia

18. Polskie związki młodzieży
Regulaminy samorządów szkolnych, protokoły, statuty, sprawozdania kół naukowych, wycieczne harcurskie, referaty obce, druki ulotne, egzemplarze „Biuletynu Harcerskiego”, wycinki prasowe
1937-1967, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 240
19. *Związki młodzieży 1800-1831*
Wypisy z literatury, materiały bibliograficzne, odbitka artykułu Franciszka Bronowskiego
Ok. 1949-1959, rkp., masz., druk, l., k. 555
20. *Prehistoria związków młodzieży*
Wypisy z literatury, materiały bibliograficzne
1958, rkp., masz., l., k. 187
21. Polskie związki młodzieży 1831-1863
Wypisy z literatury, materiały bibliograficzne, list od ks. Aleksego Dębowskiego
1963, b.d., rkp., masz., l., k. 147, fot. 4
22. Polskie związki młodzieży XIX wieku
Zapiski z nazwami związków i podstawowymi danymi o nich, wypisy ze źródeł i literatury
1963, b.d., rkp., masz., druk, l., k. 299
23. Czas wolny
Oświata dorosłych
Związki młodzieży
Wypisy z literatury, wycinki prasowe
1958-1978, rkp., masz., druk, l., k. 203

24. Sergiusz Hessen
Streszczenia prac S. Hessena oraz innych autorów, praca S. Hessena z zakreszeniami
A. K. i dedykacją S. Hessena
Ok. 1939-1949, rkp., druk, j. franc., pol., l., sz., k. 38
25. *Opieka i pomoc społeczna*
Psychologia i socjologia samorodnej grupy dzieci i młodzieży
Materiały bibliograficzne, wypisy z literatury, wycinki prasowe
1947-1965, rkp., masz., druk, l., k. 157
26. *Angielskie szkoły*
Wandervögel i Wolne Gminy Szkolne
ZSSR
Materiały bibliograficzne, wypisy z literatury, wycinki prasowe
1948, rkp., masz., druk, l., k. 97
27. *Opieka i wychowanie „otwarte” dzieci i młodzieży*
Wypisy z literatury, odbitki, wycinki prasowe
1956-1967, rkp., masz., druk, l., k. 164
28. *Dzisiejsza młodzież*
Wyniki badań ankietowych, wypisy z literatury, wycinki prasowe
1957-1972, rkp., masz., druk l., k. 211
29. *Oświata dorosłych*
Pedagogika społeczna. Teoria
Wypisy z literatury, odbitki obcych artykułów, protokół z działalności Klubu Osiedla
„Za Żelazną Bama”, wycinki, korespondencja
1958-1971, rkp., masz., druk, j. franc., pol., l., k. 257
30. *Chmaj i Kot*
St. Szuman i St. Skowron
Wykłady słuchane
ZSRR
Wypisy z literatury polskiej i radzieckiej i notatki z wykładów
1959, b.d., rkp., druk, l., j. pol., ros., k. 146
31. *Rodzina i rodzice. Rodzice a szkoła*
Refleksje nad nieprzystosowaniem społecznym chłopców i mężczyzn
Materiały bibliograficzne, odbitki, wypisy z literatury, wycinki prasowe
1960-1965, rkp., masz., druk, l., k. 194
32. *Czas wolny i jego problematyka społeczno-wychowawcza*
Młodzież wykolejona i upośledzona
Wypisy z literatury, materiały bibliograficzne, korespondencja, wycinek prasowy
1960-1968, rkp., masz., druk, j. pol., ros., l., k. 218
33. *Badania instytucji opiekunów społecznych*
Kwestionariusz wywiadu z opiekunami społecznymi, wypisy z literatury, definicje

1973, rkp., masz., druk, l., k. 111

34. Pedagogika i psychologia

Wypisy z literatury ułożone przez A. K. w kolejności alfabetycznej wg nazwisk autorów

B.d., rkp., masz., l., k. 225

b. Harcerstwo

35. Szare Szeregi

Powstanie Warszawskie

Relacje i wspomnienia Witolda Bartnickiego i Jana Rossmana, odpisy źródłowe, notatki, teksty piosenek, wycinki prasowe, korespondencja

1946-1974, rkp., masz., druk, ksero, l., k. 124, fot. 5

36. *Powojenne losy byłych żołnierzy batalionu „Zośka”*

Ankiety, zestawienia, zapiski, korespondencja

1959, rkp., masz., l., k. 219

37. *Andrzej Małkowski*

Odpisy źródłowe, wspomnienie, skreślenia cenzury w II wydaniu, lista fotografii do książki, 6 artykułów Bolesława Leonharda, korespondencja J. Kamińskiej z B.

Leonhardem, druk ulotny, jednodniówka koła abstynentów im. A. Małkowskiego, zaproszenie, wycinki prasowe. Dedykacja Barbary Wachowicz dla E. Kamińskiej
1971-1996, rkp., masz., druk, ksero, l., k. 140, fot. 2

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI TWÓRCY SPUŚCIZNY

A. Organizacyjno-naukowa

38. Polskie Towarzystwo Gerontologiczne

Statut, sprawozdania, protokoły, programy prac, deklaracje członkowskie, listy uczestników konferencji, wykazy tematów i ekspertyz, odpowiedzi na ankietę, zawiadomienia, komunikaty

1972-1977, rkp., masz., j. ang., pol., l., k. 233

39. Konferencje, sympozja, odczyty

Sprawozdanie, zaproszenie, korespondencja

1967-1977, rkp., druk, l., k. 15

B. Dydaktyczna

40. Uniwersytet Łódzki Wydział Humanistyczny

Prace uczniów proseminarium pedagogicznego Mianmachera Bejnysza [?], Walentego Jędrzejewskiego, Zofii Śliwakowskiej i Heleny Ulman

1947, rkp., l., k. 59

C. Opiniująca

41. *Kamienie na szaniec*- filmy

Korespondencja wychodząca i wpływająca ze Stanisławem Broniewskim, Waldemarem Podgórskim i Andrzejem Wajdą, wycinki prasowe

1969-1977, rkp., masz., druk, l., k. 15

42. *Wychowanie do starości*
Ekspertyza, informacja na temat stanu zaawansowania prac nad zbiorczym tematem badawczym
1974, rkp., masz., l., k. 23

D. Wydawnicza i redakcyjna

43. Publikacja opracowań i artykułów A. K.
Umowy i korespondencja wydawnicza A. K., m. in. z Władysławem Bartoszewskim
fotografie do książki *Zośka i Parasol*, konspekt wydawniczy *Studiów i Szkiców Pedagogicznych*
1956-1978, rkp., masz., l., k. 154, fot. 31
44. Publikacja opracowań i artykułów A. K., prawa autorskie
Umowy i korespondencja wydawnicza J. Kamińskiej i E. Rzetelskiej- Feleszko,
rachunki
1978-1989, rkp., masz., l., k. 185
45. *Człowiek w Pracy i Osiedlu*
Egzemplarz korektorski trzeciego zeszytu, korespondencja redakcyjna
1977, rkp., druk, l., k. 128

E. Społeczna

46. Związek Harcerstwa Polskiego
Korespondencja, zaproszenia, konstytucja Szczepu „Czarnej Jedyńki”
1957-1972, rkp., masz., l., k. 37

III. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

47. J. Kamińska, *Aleksander Kamiński. Wychowawca, historyk, literat (we wspomnieniach współczesnych)*
Życiorys cz. I-IV
Ok. 1981, rkp., masz., l., k. 220
48. J. Kamińska, *Aleksander Kamiński. Wychowawca, historyk, literat (we wspomnieniach współczesnych)*
Życiorys cz. V-VII
Ok. 1981, rkp., masz., l., k. 181
49. W. Ciczkowski, *Aleksander Kamiński jako wychowawca*
W. Ciczkowski, *Pedagogika społeczna Aleksandra Kamińskiego rozdz. I*
W. Ciczkowski, *Uniwersalność koncepcji edukacji pozaszkolnej w ujęciu Aleksandra Kamińskiego*
I. Lepalczyk, *Aleksander Kamiński (1903-1978)*
Biografie tematyczne, fragment pracy habilitacyjnej, artykuł, arkusz informacyjny
1980-1997, rkp., masz. pow., druk, l., k. 108
50. J. Kamińska, Bibliografie prac A.K. oraz bibliografia przedmiotowa o działalności pisarskiej A.K.
Zestawienia za lata 1926-1982, maszynopisy z rękopiśmiennymi poprawkami.
Zawiera 2 bibliografie NN

Po 1982, rkp., masz., l., k. 164

51. A. Rubin, *Bibliografia osobowa i przedmiotowa Aleksandra Kamińskiego*
Prace magisterskie i doktorskie napisane pod kierunkiem prof. Aleksandra Kamińskiego
Twórczość pisarska Aleksandra Kamińskiego
Zestawienia i kserokopia pracy
Ok. 1985, masz., druk, l., k. 18
52. G. Pyka, *Dwa wydania (O książce Aleksandra Kamińskiego, Andrzej Małkowski)*
Recenzja. Na obwołucie dedykacja dla J. Kamińskiej
1985, rkp., masz., l., k. 15
53. *Kamienie na szaniec*
Zośka i Parasol
Artykuły, recenzje, uwagi m.in. prof. Zawadzkiego, ojca Tadeusza, korespondencja wpływająca od Włodzimierza Dmyterko, Krystyny Górskiej-Gołaskiej, Jana Kleniewskiego, Antoniny Zatoń [?]
1946-1994, rkp., masz., druk, ksero, l., k. 198, fot. 1, zob. aneks 1
54. *Analiza teoretyczna polskich związków młodzieży do połowy XIX wieku*
Polskie związki młodzieży 1804-1831
Polskie związki młodzieży 1831-1848
Prehistoria polskich związków młodzieży
Recenzje, oceny, uwagi, korespondencja
1963-1970, rkp., masz., druk, l., k. 81
55. *Elementy pedagogiki społecznej*
Funkcje pedagogiki społecznej
Studia i szkice pedagogiczne
Recenzje
1972-1979, rkp., masz., druk, l., k. 66
56. Materiały poświęcone osobie i pracom prof. A. Kamińskiego
Konspekt pism wybranych A. K., kopie artykułów, programy konferencyjne, zaproszenia
1983-1993, masz., kserokopia, l., k. 26

IV. MATERIAŁY RODZINNE

57. Ewa Rzetelska-Feleszko – córka
Janina Kamińska – żona
Artykuł E. R.-F. *Dlaczego dialekt słowiański nie stał się językiem?*, artykuł obcy z dedykacją dla E. R.-F., korespondencja J. K., zaproszenie
1978-1992, rkp., masz., druk, l., k. 19

V. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

58. S. Hessen, *Ruskaja pedagogika w XX wiekie*
Praca z uwagami autora

1939, rkp., masz., l., j. ros., k. 56

59. Gerontologia

Referaty i artykuły obce

1969-1977, rkp., masz. pow., l., k. 126, zob. aneks 2

60. St. Barańczak, *Ja wiem, że to niesłuszne*

Wiersze z lat 1975-1976

1976, masz., l., k. 47

61. L. Lorentowicz, *Myszy pod miotłą Dziennik z II Wojny Światowej*

B. Srocki, *Twórczość literacka i rzeczywistość wojenna. Na marginesie literackich opracowań zamachu na gen. Kutschere*

Pamiętnik, artykuł

1978, rkp., masz., l., k. 127

VI. ZAŁĄCZNIKI

62. Druki A. Kamińskiego

Drobne prace, nadbitki artykułów i recenzji

1961-1976, rkp., masz. pow., druk, j. ang., franc., pol., sz., k. 176, zob. aneks 2

63. Druki A. Kamińskiego

Drobne prace, nadbitki artykułów i recenzji

1959-1977, rkp., masz. pow., druk, j. franc., pol., sz., k. 167, zob. aneks 2

64. M. Dunin-Wąsowicz, *Zamach na Kutschere*

Kpt. „Jerzy”, *Walka w pożodze*

J. Kirchmayer, *Geneza Powstania Warszawskiego*

Druki

1946-1957, druk, sz., k. 99

Druk: poz. 1 1957 Warszawa

poz. 2 1946 Paryż

poz. 3 1946 Łódź

65. *Bibliografia najważniejszych prac Sergiusza Hessena*

N. Chmielnicki, *Struktura i dialektyka osobowości oraz światopoglądu w filozofii S. Hessena*

S. Hessen, *Democrazia moderna*

M. Hessenowa, *Szkolnictwo europejskie*

M. Hessenowa, *Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej 1957-1977*

Drobna praca, nadbitki częściowo dedykowane dla A.K.

1949-1977, rkp., druk, sz., j. pol., wł., k. 46

Druk: poz. 2 „Studia Filozoficzne”, 1977, nr 1

poz. 3 Roma 1957

poz. 4 „Biuletyn Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej”, 1975

poz. 5 „Kultura i Społeczeństwo”, 1977, t. XXI nr 2

66. J. Antoniewicz, *The Sudovians*

D. Jaskanis, *Jaćwież*

J. Tyszkiewicz, *Przemiany kulturowe i etniczne na pograniczu bałto- słowiańskim w I – VII w n.e.*

J. Tyszkiewicz, *Prahistoria w nauczaniu historii i studiach historycznych*

J. Tyszkiewicz, *Proces sławizacji ziem dorzecza Niemna w VI-XI w.*

Nadbitki i katalogi z dedykacjami dla A. Kamińskiego

1962-1973, rkp., druk, j. ang., pol., sz., k. 72

Druk: poz. 1 Białystok 1962

poz. 2 Białystok 1962

poz. 3 „Przegląd Historyczny”, 1972, t. LXIII, z. 2

poz. 4 „Światowid”, 1972, R. XXXIII

poz. 5 „Przegląd Historyczny”, 1973, t. LXIV

67. J. Lutyński, *Działania pozorne*

A. Tymowski, *Struktury społeczne – nowe aspekty badań*

A. L. Waldo, *Wielki Skaut*

Nadbitki z dedykacjami dla A. K., kserokopia pracy o Andrzeju Małkowskim

1977-1978, druk, ksero, l., k. 27

Druk: poz. 1 „Kultura i Społeczeństwo”, 1977, R: XXI

poz. 2 „Odra”, 1977, nr 6

68. Komitet Obrony Robotników

Odpisy komunikatów, oświadczeń, listów, relacji z zajęć, modlitwy za St. Pyjasa,

wycinki prasowe, *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*

1963-1978, rkp., masz., druk, l., k. 221

69. *Stulecie Ruchu Wszechnicowego. Sesja naukowa Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej*

Teczka konferencyjna z referatami T. Przeciszewskiego, S. Reymonta i Z. Skubały-Tokarskiej

1983, druk, l., k. 44

ANEKS 1

J. 53 *Kamienie na szaniec*

Zośka i Parasol

1. T. B., *Kamienie na szaniec*, 1947

2. T. Chróścielewski, *Szańczyk i Kamień*, 1970 „Odgłosy”

3. E. Czekalski, *Kamienie na szaniec*, 1946 „Kurier Popularny”

4. (D.), *Kamienie na szaniec*, 1969 „Wiadomości. Tygodnik społ.- polit.” 1/614

5. J. Dobraszyńska, *I z dwiema kropkami*, 1946 „Dziś i jutro” Nr 13

6. E. Dobrowolska, *Spadkobiercy sławy*

7. A. Grabski, *Historia i literatura*, 1972 „Odgłosy” Nr 45

8. K. Heska-Kwaśniewicz, *Dlaczego bano się „Kamieni na szaniec?”*, 1994 „Odra” nr 7-8

9. *Jak powstały „Kamienie na szaniec”*, 1988 „Polityka” nr 13

10. A. Janowski, *Dwunasty kamień milowy*, 1991 „Polityka” nr 15

11. J. Kott, *Kropka nad i*, 1946 „Przekrój” Nr 49

12. K. Koźniewski, *Czary wokół brzoźowego krzyża*, 1992 „Harcerstwo” nr 11-12

13. K. Kuliczowska, *Z dni niewoli*, 1947 „Twórczość” R: III, z. 1

14. M. Kurzyna, *Historia i wychowanie czyli o książce „Zośka i Parasol”*, 1957 „Kierunki” 49(79)

15. B. Leonard, *O czym mówią „Kamienie na szaniec”*, 1969 „Tygodnik Powszechny” z 12.
16. K. Lipiński, *Kamienie na szaniec*, 1946 „Płomienie” Nr 2
17. M. Łaziński, *Kamyk na szanccu*, 1991 dodatek do „Życia Warszawy” z dn. 6.09 1991
18. R. Matuszewski, *Dokąd wiedzie ta droga?*, „Kućnica” z 25. III 1946
19. „Potop” i „Kolumbowie”, „Urząd” i „Kamienie na szaniec” na warsztacie filmowców, 1969 „Express Wieczorny” Nr 32
20. W. Pilawska, *Książka trzech pokoleń*, 1988 „Motywy. Tygodnik Związku Harcerstwa Polskiego” Nr 19
21. A. Reiterowa, *Kamienie na szaniec*, 1946 „Dziś i jutro” Nr 42
22. J. Rossman, *Geneza książki Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”*, 1981
23. A. Rowiński, *Kamienie na szaniec*, 1946 „Młodzi idą” Nr 40
24. M. S., *Epos bohaterski*, 1946 „Tydzień” Nr 19
25. M. Straszewska, *Jeszcze o „Kamieniach”*, 1947 „Płomienie” Nr 1-2
26. C. Szemley, *Kamienie na szaniec św. Trójcy*, „Związkowiec” z 10.XI 1946
27. Z. Wasilewski, *Pięknym umierać i pięknym żyć!*, 1946 „Młoda Rzeczpospolita” Nr 20
28. D. Wernic, *Niezapomniani*, 1969
29. J. Zagórski, *Przywara narodowa Nr. 1*, 1946 „Tygodnik Powszechny” Nr 11

ANEKS 2

J. 59. Gerontologia

1. H. Balicka- Kozłowska, *Pomoc dla ludności Warszawy w starszym wieku*, 1974 „Kronika Warszawy” nr 1
2. C. Balieyguier, *Przygotowanie do przejścia na emeryturę*, 1969
3. F. Carp, *Ludzie starsi a stopień ich przystosowania do zmienionego otoczenia*, 1969
4. U. M. Colombo, *Funkcje i szkolenie zawodowych pracowników socjalnych w dziedzinie gerontologii*, 1971
5. H. Hun, *Idealny wiek przejścia na emeryturę*, 1969
6. S. Lichtenstein Poll, *Satysfakcja osób starszych czerpana z uczestnictwa w zajęciach ośrodka środowiskowego*, 1973
7. B. Michałowska, *Pogodna jesień*, 1977 „Polityka” nr 50
8. I. Muchnicka- Djakow, *O kształceniu gerontologicznym studentów w Uniwersytecie Łódzkim*, 1977
9. E. Mustata, *Badania dotyczące okresu przygotowawczego do przejścia na emeryturę starszych robotników przemysłowych*, 1969
10. A. Parison *Przygotowanie do przejścia na emeryturę*, 1969
11. J. P. Rainbury, *Ogólne uwagi na temat programów przygotowania do przejścia na emeryturę*, 1969
12. T. von Sydow, *Starość w Szwecji*, 1969
13. Y. Tidman, *Ku prawdziwej integracji osób starszych ze społeczeństwem*, 1969
14. N. Tronchin, *Arbitralne przenoszenie na emeryturę*, 1969
15. A. Vaugeois, *Przygotowanie do przejścia na emeryturę*, 1969
16. Ch. Weikel, *Życie emerytów- niektóre obserwacje w odniesieniu do doświadczeń amerykańskich*, 1969

ANEKS 3

J. 62. Druki A. Kamińskiego

1. *Aktywność turystyczna i sportowa byłych żołnierzy „Zośki”*, 1968 „Roczniki Naukowe AWF w Warszawie” t. VIII
2. *Budżet czasu studentek Uniwersytetu – mieszkanek domu studenckiego*, 1966 „Przegląd Socjologiczny” z. 2
3. *Dążenia życiowe współczesnej młodzieży na tle przemian w kulturze*, 1961
4. *Dom kultury a szkoła. Rozważania modelowe*, 1979 „Rocznik Pedagogiczny” t. VI
5. *Kultura mas a wczasy*, 1964, „Kultura i Społeczeństwo” R. VIII, nr 3
6. *Le conditionnement socio-culturel de la formation des enfants – la realite, les tentatives d’ingerenc et leur limite*, 1971, „Paideia” t. I
7. *Lelewel – współtwórca jednego z pierwszych polskich związków studenckich*, 1962, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”
8. *Łódź kulturalna – uwagi wstępne*, 1962 [w:] *Łódź w latach 1945-1960*
9. *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, 1972, „Studia Pedagogiczne” t. XIX
10. *Muzeum jako placówka wychowawcza*, 1969
11. *Niebezpieczeństwa i korzyści symbiozy szkolno-harcerskiej*, 1976 [w:] *Współczesne innowacje w systemie oświaty i wychowania*
12. *Organizacja życia społeczności uczniowskiej*, 1975, „Kwartalnik Pedagogiczny” nr 1
13. *Pedagogical interest in social gerontology*, 1977, „Paideia” t. VI
14. *Pedagogika społeczna Heleny Radlińskiej w okresie krakowskim (1908-1914)*, 1965, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” seria I, z. 40
15. *Pedagogika społeczna – próba charakterystyki*, 1968, „Kwartalnik Pedagogiczny” R. XIV, nr 3
16. *Pedagogika w służbie gerontologii społecznej*, 1975, „Człowiek w pracy i w osiedlu” nr 4/54/XV
17. *Piśmiennictwo publicystyczne i popularyzatorskie Heleny Radlińskiej w latach okupacji (1940-1944)*, 1974, „Roczniki Biblioteczne” R. XVIII, z. 1-2

J. 63. Jw.

18. *Pogranicze polsko- rusko- jaćwieskie między Biebrzą i Narwią*, „Rocznik Białostocki”, 1963, t. IV
19. *Pojęcie sił ludzkich*, 1977
20. A. K., I. Lepalczyk *Praca zawodowa absolwentów pedagogiki społecznej Uniwersytetu Łódzkiego z lat 1945-1952*, 1965, „Kwartalnik Pedagogiczny” R. X, nr 3
21. *Recenzja pracy J. Nalepy „Jaćwiegowie – nazwa i lokalizacja”*, 1966, „Rocznik Białostocki” nr 6
22. *Recenzja pracy W. Okonia „Nauczanie problemowe we współczesnej szkole”*, 1976 „Kwartalnik Pedagogiczny” nr 3
23. *Recenzja pracy J. Pietera „Poznawanie środowiska wychowawczego”*, 1962, „Studia socjologiczne” 3(6)
24. *Recenzja pracy J. Szczepańskiego „Socjologiczne zagadnienia wyższego wykształcenia”*, 1964, „Studia Socjologiczne” 2 (13)
25. *Recenzja pracy red. K. Wojciechowskiego „Pedagogika dorosłych”*, 1963, „Studia Socjologiczne” 3 (10)
26. *Recenzja pracy K. Wojciechowskiego „Zainteresowania młodzieży pracującej”*, 1960, „Studia socjologiczne” nr 3 (3)
27. *Recenzja „Raportu o stanie oświaty w PRL”*, 1973, „Kwartalnik Pedagogiczny” nr 3
28. *Refleksje nad nieprzystosowaniem społecznym mężczyzn i chłopców*, 1966,

„Studia Socjologiczne” 1(20)

29. *Rodzaje członkostwa w organizacjach uczniowskich jako wskaźnik ich wychowawczej efektywności*, 1971, „Studia Pedagogiczne” t. XX
30. *Samorząd uczniowski*, 1975, „Oświata i Wychowanie” nr 8
31. *Samorząd uczniów w szkołach kuratorium wileńskiego z lat 1804-1812*, 1959, „Przegląd Historii Oświecenia” nr 2
32. *Spółeczno-kulturalne uwarunkowanie kształcenia dzieci. Rzeczywistość, próby ingerencji i ich granica*, 1971, „Studia Psychologiczne” t. XX
33. *Spółdzielczość uczniowska jako instytucja wychowawcza*, 1967
34. *Wakacje letnie studentów*, 1962, „Przegląd Socjologiczny” XVI/2
35. *Współpraca Kazimierzy Zawistowicz- Adamskiej z Heleną Radlińską*, 1967 „Łódzkie Studia Etnograficzne” t. IX
36. *W sprawie bezinteresowności w ruchu amatorskim*, 1962, „Kwartalnik Pedagogiczny” R. VII, nr 1
37. *Wychowanie do starości*, 1971, „Zdrowie Psychiczne” nr 1/2
38. *Wychowanie do starości jako czynnik adaptacji ludzi starszych do nowoczesnego społeczeństwa*, 1974